

ΚΑΖΑΒΗΤΙΑΝΑ

Ετήσιο Περιοδικό
Του Πολιτιστικού Συλλόγου
Το Μικρό Καζαβήτι

Τῇ Ἐκκλῆσιᾳ τοῦ ὁριζήσαντος ἐκκλησιασμοῦ.

Ἐξαίρετον ὁ ἀπὸ τοῦ πρέχοντος σοῦ ἡμῶν γραμμα σου, καὶ ὅτι
ταῦ ἐν ἀποφῇ ὅτι, γέγονεν τὸ φανερῶσαι καὶ τὸ παρῶν καὶ
καὶ, καὶ ἐν τῷ σαμάρ καὶ τῷ ὅτι τὸ πᾶν τὴν καραβαν
καὶ ὅτι καὶ μὴ ἀποφῇ καὶ ὅτι ἐν τῷ ὅτι
ποῦ καὶ καὶ τὸ πᾶν καὶ τὸ πᾶν καὶ τὸ πᾶν.

τῇ 18. ἔβρι 1851

ἐκ τῆς ἐκκλησίας

Οἱ ἐκκλησίου καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἐκκλησιασμοῦ.
καὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἐκκλησιασμοῦ.

ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησίας
καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησίας
καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Περίοδος 1995-96

Δεκέμβριος 1996

Περιεχόμενα

1. KAZABHTIANA 95 Πρόγραμμα-Εναρκτήρια ομιλία Προέδρου, σελίδα	5	12. Θάσος, Περιβάλλον-Οικολογικές καταστροφές. I. Τα δάση και η δασοπονία στη Θάσο. Νικ. Ελευθεριάδης, Δασολόγος, καθηγητής ΤΕΙ Δράμας, σελίδα	34
2. Πανίδα και Χλωρίδα στο Καζαβήτι της Θάσου. Αναστάσιος Βενέτης, Δασάρχης Θάσου, σελίδα	5	13. Θάσος, Περιβάλλον-Οικολογικές καταστροφές. II. Διάβρωση και πλημμύρες μετά από πυρκαγιά στη Θάσο. Δημ. Εμμανουλούδης, Δασολόγος, καθηγητής ΤΕΙ Δράμας, σελίδα	39
3. Το Καζαβήτι και η περιοχή του κατά το Μεσαίωνα. Σταυρούλα Δαδάκη, Αρχαιολόγος της 12ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Καβάλας, σελίδα	7	14. Η προϊστορία της Θάσου. Στρ. Παπαδόπουλος, Αρχαιολόγος, επιμελητής αρχαιοτήτων Εφορίας Α.Μ.Θράκης, σελίδα	42
4. Το Καζαβήτι και η περιοχή του στην Αρχαιότητα. Χάιδω Κουκούλη, Αρχαιολόγος, Έφορος Κλασικών Αρχαιοτήτων Α.Μ. και Θράκης, σελίδα	10	15. Λαογραφική προσέγγιση της Θάσου. Κοινωνικός τομέας, Γέννα, από τους μαθητές της Γ' Γυμνασίου Λιμένα Θάσου, σελίδα	44
5. Ποιήματα, από την Άννα Ευαγ. Βουλτσίδου και την Άννα Βασ. Βουλτσίδου, σελίδα	15	16. Η αρχιτεκτονική των σπιτιών του Καζαβητίου και γενικότερα της Θάσου. Φωτεινή Τερζή, Αρχιτέκτων, Πρόεδρος Αρχιτεκτόνων Καβάλας, σελίδα	50
6. Το έθιμο του πηδήματος της φωτιάς. Σμαρώ Γιολδάση-Τσιρταβή, συν/χος Διδασκάλισσα, σελίδα	17	17. Η Θάσος και η επανάσταση του 1821. Κων/νος Χιόνης, ιστορικός, σελίδα	54
7. Παραμύθι, "ο Βασιλιάς με τα Γαϊδουρίσια αυτιά", από την Άννα Ευαγ. Βουλτσίδου και την Άννα Βασ. Βουλτσίδου, σελίδα	21	18. Έκθεση Θασίων Λαϊκών Καλλιτεχνών στην Καβάλα, Κιούρτης Νικόλαος, Δημοσιογράφος, σελίδα	57
8. Ποίημα, από το Νικ. Αντιπάτη, σελίδα	24	19. Ποιήματα, Τ.Β., σελίδα	59
9. "KAZABHTIANA 96". Σμαρώ Γεωργιάδου, δημοσιογράφος, σελίδα	26	20. Δραστηριότητες του Συλλόγου κατά τα έτη 1994-1996, σελίδα	59
10. Σταθμοί στην εκκλησιαστική ιστορία της Θάσου. Δημ. Στρατής, Θεολόγος, Λέκτορας ΑΠΘ, σελίδα	26	21. Το κόμικς του περιοδικού μας, σελίδα από τον Μιχάλη	60
11. Παιχνίδια του χτες, από τα παιδιά του Δημοτικού Σχολείου Πρίνου, με τη βοήθεια των Δασκάλων του σχολείου, σελίδα	30	22. Οικονομικές και λοιπά ενισχύσεις προς το Σύλλογο, σελίδα	61
		23. Κοινωνικά νέα του Συλλόγου, σελίδα	61

μεία μιας αλόγιστης συμπεριφοράς των ανθρώπων στη φύση μιας ιστορίας που όλοι μας απευχόμαστε να επαναληφθεί.

Το Καζαβήτι και η περιοχή του κατά τον Μεσαίωνα

Σταυρούλα Δαδάκη, Αρχαιολόγος
12ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων
Καβάλας

Με την πτώση της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και την ίδρυση της Βυζαντινής, αρχίζει και για τη Θάσο η μεσαιωνική περίοδος της ιστορίας της, η οποία αποτελεί περίοδο σκοτεινών αιώνων. Από τον 6ο αι μ.χ και μετά, το νησί, σταδιακά, παρακμάζει και μόνον ο απόηχος της ακμής του απομένει στο προσωνύμιο **“Χρυσή”**, που της αποδίδουν οι βυζαντινοί συγγραφείς.

Οι ελάχιστες πληροφορίες που σώζονται αναφέρονται σε μεμονωμένα γεγονότα, τα οποία αδυνατούν να δώσουν μια συνολική εικόνα της ιστορίας του.

Την έλλειψη πληροφοριών από τις πηγές επιτείνει και η έλλειψη μνημείων. Τα βυζαντινά μνημεία, που σώζονται σε ολόκληρο το νησί είναι ελάχιστα, σε αντίθεση με τον πλούτο των μνημείων που διαθέτουμε για την αρχαία εποχή.

Ετσι, οι γνώσεις, που διαθέτουμε για τη μεσαιωνική ιστορία του νησιού και επομένως και του Καζαβητίου, είναι ελάχιστες και αποσπασματικές.

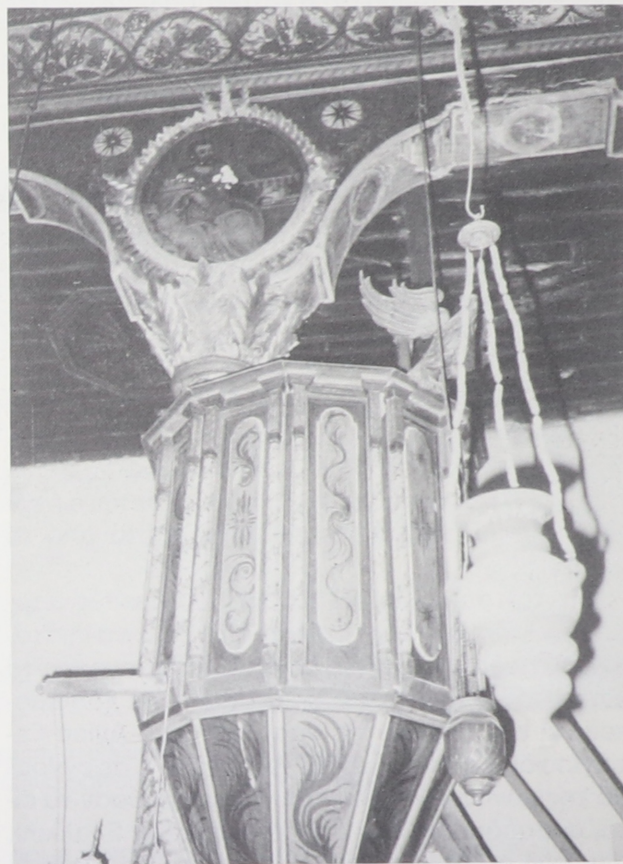
Κατά την παλαιοχριστιανική εποχή, τα σωζόμενα μνημεία δείχνουν ότι το νησί εξακολούθησε να είναι οργανωμένο σύμφωνα με το αρχαίο σχήμα, κατά το οποίο η κατοίκηση ήταν περιφερειακή και παραθαλάσσια.

Η πόλη της Θάσου παρέμεινε η σημαντικότερη πόλη, με έναν επίσκοπο και τρεις, τουλάχιστον, βασιλικές εντός των τειχών και αρκετές εγκαταστάσεις εκτός αυτών. Στο υπόλοιπο νησί έχουν εντοπιστεί αρκετές θέσεις, με εκκλησίες, κυρίως κατά μήκος των ακτών, ενώ τα λατομεία της Αλυκής εξακολουθούσαν να τροφοδοτούν με μάρμαρο ολόκληρη τη Μεσόγειο. Στην περιοχή του Καζαβητίου, θέση με παλαιοχριστιανική εκκλησία, έχει εντοπιστεί μέσα στην κοιλάδα και είναι σημαντικό ότι διατήρησε το αγιωνύμιο (Αγία Σοφία), χωρίς να διατηρείται, νεώτερος ναΐσκος, όπως συμβαίνει συνήθως.

Η κατοίκηση μεταξύ 7ου και 10ου αιώνα μάς είναι σχεδόν άγνωστη. Με την εξασθένηση της βυζαντινής κεντρικής εξουσίας και την κατάλυση της θαλασσοκρατίας, οι βυζαντινές επαρχίες δέχθηκαν αλληπάλληλα κύματα επιδρομών. Η ίδια ανασφάλεια επικράτησε και στο Αιγαίο. Πολλά παράλια αστικά κέντρα και νησιά καταστράφηκαν. Η ίδια εικόνα καταστροφής παρατηρήθηκε και στη

Θάσο. Τα περισσότερα κτίρια του Λιμένα καταστράφηκαν στο τέλος του 6ου και στις αρχές του 7ου αιώνα. Την ίδια εποχή καταστράφηκαν και οι παλαιοχριστιανικές βασιλικές της Αλυκής.

Το νησί, ωστόσο, δεν ερημώνεται, όπως βεβαιώνει η διατήρηση του αρχαίου τοπωνυμίου **Κοίνυρα**. Η εικαζόμενη διασπορά των κατοίκων σε ορει-

Ναός των Δώδεκα Αποστόλων.

Νταμπλαδωτή οροφή, διάκοσμος των κιόνων, ξύλινος άμβωνας, μερικά από τα στοιχεία που μαρτυρούν υψηλή λαϊκή τέχνη στο Καζαβήτι.

νές και δυσπρόσιτες θέσεις, όπου η ζωή θα συνεχίζεται σε χαμηλότερους τόνους, και η απουσία ευρημάτων, καθιστά δύσκολη την ανίχνευση των θέσεων.

Στην περιοχή του Καζαβητίου ίχνη κατοίκησης, που θα μπορούσαν να ανήκουν σ' αυτή την περίοδο, έχουν εντοπιστεί στην κορυφή Βαλανίδα. Πρόκειται για δυο οχυρωματικούς περιβόλους κτισμένους με ξερολιθιά, που περικλείουν την έκταση του λόφου.

Μια άλλη θέση που παρουσιάζει ενδιαφέρον, βρίσκεται στην προς βοράν κοιλάδα. Στη θέση αυτή, όπου τα αρχαιολογικά ευρήματα δείχνουν έναν εκτεταμένο οικισμό αρχαίων χρόνων, εντοπίστηκαν τα θεμέλια μιας μικρής εκκλησίας και γύρω από αυτήν θεμέλια σπιτιών, γεγονός που υποδηλώνει συνέχεια ζωής και κατά τον Μεσαίωνα.

Τα σπίτια είναι μικρά και κτισμένα πρόχειρα με ξερολιθιά.

Από τον 14ο αιώνα και μετά, είμαστε σε θέση, πλέον, να γνωρίζουμε το δίκτυο των χωριών της Θάσου. Από τη μια μεριά οι πληροφορίες που παρέχουν τα έγγραφα των μονών του Αγίου Όρους και από την άλλη τα αρχαιολογικά ευρήματα, οδηγούν στη διαπίστωση ότι η κατοίκηση υπακούει σε διαφορετικές επιταγές: η χρόνια ανασφάλεια από τις πειρατικές επιδρομές οδήγησε στη μετατόπιση των οικισμών στο εσωτερικό του νησιού, μακριά από τη θάλασσα, σε ασφαλή και προστατευόμενα μέρη.

Στα έγγραφα του Αγίου Όρους συναντούμε ως τοπωνύμια τα περισσότερα από τα σημερινά ονόματα των οικισμών, ενώ τα αρχαιολογικά ευρήματα βεβαιώνουν την ύπαρξη οικισμών στο Λιμένα, στην Ποταμιά, στο Θεολόγιο, στο Κάστρο, στην Καλλιράχη.

Ο Λιμένας, που εξακολούθησε να είναι η έδρα των αρχών, απέκτησε την εποχή αυτή νέα οχύρωση, που προστάτευε το λιμάνι και την κάτω πόλη. Τμήμα της οχύρωσης αυτής αποτελούσε και ο πύργος που σωζόταν ως το 1931, μπροστά από το Μουσείο.

Για την περιοχή του Καζαβητίου άμεσες μαρτυρίες ή αρχαιολογικά ευρήματα που να πιστοποιούν ύπαρξη οικισμού δεν διαθέτουμε, προς το παρόν. Ως έμμεση μαρτυρία μπορεί να χρησιμοποιηθεί η αναφορά της ύπαρξης ναού Αγίου Γεωργίου δίπλα σε ναό Αγίων Αποστόλων, σε έγγραφο της μονής Φιλοθέου, που θα μπορούσαν να είναι οι πρόδρομοι των σημερινών ναών. Εξάλλου, η πιθανή ετυμολόγηση του ονόματος Καζαβήτι από τον Άγιο Γεώργιο Χωζεβίτη, του οποίου προσκυνητάριο σώζεται ως σήμερα, υποδηλώνει ως αρχικό πυρήνα του οικισμού μοναστηριακό μετόχιο. Το φαινόμενο δεν είναι άγνωστο. παρατηρείται σε πολλούς υστεροβυζαντινούς οικισμούς. Για τη Θάσο βεβαιώνεται για τον οικισμό του Θεολόγου και πιθανολογείται για τον οικισμό του Σωτήρα.

Η πιο παλιά μνεία του Καζαβητίου ως οικισμού ανάγεται στο 18ο αιώνα. Συγκεκριμένα, σε Πατριαρχικό γράμμα του 1745 αναφέρεται ότι οι κάτοικοι του χωρίου Καζαβητίου αφιέρωσαν το ναΐδριο της Αγίας Κυριακής στη Μονή Εσφιγμένου. Το γεγονός, όμως, ότι το Καζαβήτι υπήρξε ένας από τους οικισμούς όπου εγκαταστάθηκαν Τούρκοι έποικοι, προϋποθέτει την ύπαρξή του ήδη από τον 15ο αιώνα.

Το ναΐδριο της Αγίας Κυριακής σώζεται και σήμερα. Βρίσκεται ΒΑ του σημερινού οικισμού Άνω Καζαβήτι. Είναι μονόχωρος ναός μικρών διαστάσεων, με ημικυκλική αψίδα στα ανατολικά και δίριχτη στέγη. Στα δυτικά διαμορφώνεται πεσσοστή-

ρικτη ανοικτή στοά. Εσωτερικά απλό σανιδένιο τέμπλο χωρίζει το Ιερό Βήμα από τον κυρίως ναό. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα των μονόχωρων ναών της Θάσου.

Ανεξάρτητα από το πότε ιδρύθηκε αρχικά ο οικισμός, η όψη που παρουσιάζει σήμερα ανήκει στο 19ο αιώνα, περίοδο ακμής του οικισμού, όπως και των περισσότερων οικισμών του νησιού.

Είναι κτισμένος στο βάθος κοιλάδας, η οποία, καθώς κατέρχεται από τις υπώρειες του Προφήτη Ηλία, διαπλάτνεται, δημιουργώντας μια από τις πιο εκτεταμένες κοιλάδες του νησιού. Αποτελεί-

Ναός της Αγίας Κυριακής, από τα παλαιότερα μεταβυζαντινά κτίσματα στην περιοχή.

ται από δυο συνοικισμούς, οι οποίοι απλώνονται στις δυο πλευρές της κοιλάδας και χωρίζονται μεταξύ τους από το ρέμα που διασχίζει όλη την κοιλάδα. Κάθε συνοικισμός έχει τη δική του πολεοδομική οργάνωση, εκκλησία και σχολείο. Η ύπαρξη των δυο συνοικισμών, ως δυο διαφορετικών κλειστών κοινωνιών ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα, διαφαίνεται και από τα έγγραφα της εποχής, όπου κάθε προεστός υπογράφει χωριστά για λογαριασμό του συνοικισμού του.

Το Μέγα ή Άνω Καζαβήτι ή Τσιγγούρα, ο σημερινός Μεγάλος Πρίνος, αναπτύσσεται γύρω από μια κεντρική πλατεία στη βόρεια πλευρά της κοιλάδας. Από την πλατεία ξεκινά ένα πλέγμα δρόμων, προσαρμοσμένων στην κλίση του εδάφους, που ορίζουν τον τρόπο οργάνωσης των κατοικιών. Τα σπίτια διώροφα, επί το πλείστον, παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία με αυτά των ορεινών οικισμών της ηπειρωτικής στεριάς. Τα καλύτερα από αυτά είναι κτισμένα με πελεκημένες πέτρες. Εδώ σώζονται μερικά από τα παλαιότερα σπίτια της Θάσου.

Στη ΝΔ γωνία της πλατείας, προσαρμοσμένος στον ελάχιστο επίπεδο χώρο και απομονωμένος με κτιστό περίβολο, βρίσκεται ο ενοριακός ναός των Αγίων Αποστόλων. Είναι τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική, με ημικυκλική αψίδα και ξύλινο γυναικωνίτη στα δυτικά. Κατά μήκος της βόρειας πλευράς, όπου και η κεντρική είσοδος του ναού, διαμορφώνεται πεσσοστήρικτη στοά, που στα ανατολικά καταλήγει σε παρεκκλήσιο, χαρακτηριστικό των περισσότερων εκκλησιών της Θάσου.

Εσωτερικά κοσμεύεται με ξύλινο τέμπλο και αξιόλογες εικόνες. Τοιχογραφικός διάκοσμος σώζεται στα μέτωπα των τόξων που στηρίζουν την ξυλόπηκτη καμάρα του κεντρικού κλίτους, καθώς και στον ανατολικό τοίχο του Ιερού Βήματος, όπου εικονίζεται ο Ευαγγελισμός. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η νταμπλαδωτή οροφή των πλαγίων κλιτών, καθώς και ο διάκοσμος των κιόνων, που δείχνουν ένα ανεβασμένο επίπεδο της λαϊκής ζωγραφικής.

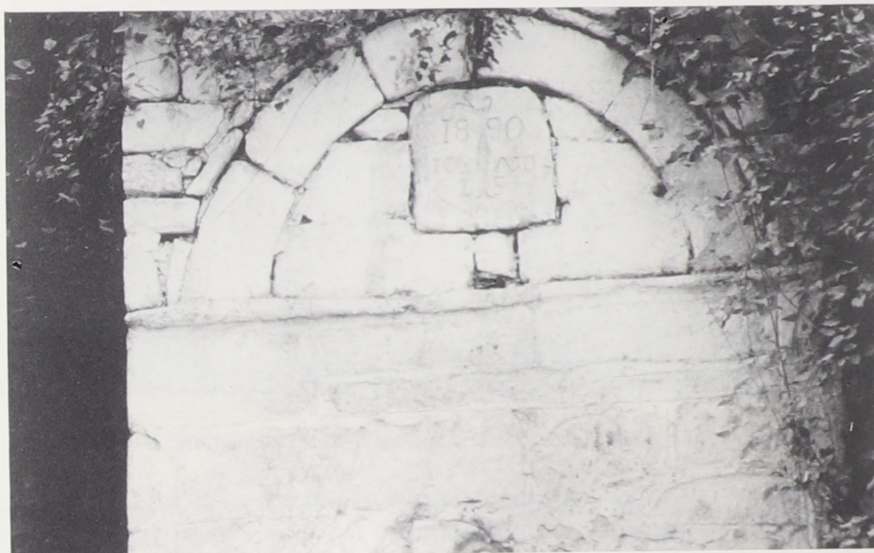
Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή που βρίσκεται εντοιχισμένη στη στοά **“εν έτει 1804 Απριλίου 25/ εκτίσθη η παρούσα εκκλησία των/ Αγίων Αποστόλων δι/ια εξόδων μεν των/ ενταύθα χριστιανων εγκ/αινιάσθη δε παρά του Αγίου Αν/αστασιουπόλεως κυρίου Αν/θίμου επιστασία του Χατζη/σταυρόπουλου”**. Ο ίδιος επίσης παρήγγειλλε τις περισσότερες εικόνες που κοσμούν το τέμπλο, σύμφωνα με την επιγραφή που φέρει η εικόνα των Αγίων Αποστόλων.

Το Μικρό ή Κάτω Καζαβήτι ή Παπάζ μαχαλά, σημερινός μικρός Πρίνος, απλώνεται στη νότια πλευρά της κοιλάδας. Οι σχετικά ομαλές κλίσεις του εδάφους οδήγησαν σε μια πιο γραμμική οργάνωση του οικισμού, κατά μήκος ενός οδικού άξονα που ελίσσεται οφιοειδώς ως τα τελευταία σπίτια. Εδώ δεν υπάρχει κεντρική πλατεία παρά μια διαπλάτυνση του δρόμου, όπου και η κεντρική βρύση του χωριού, κτίσμα του 1890.

Ο ενοριακός οικισμός βρίσκεται στη βόρεια παρυφή του οικισμού και τιμάται στο όνομα του Αγίου Γεωργίου. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική, με πεντάπλευρη εξωτερικά αψίδα και γυναικωνίτη στα δυτικά. Κατά μήκος της βόρειας πλευράς, διαμορφώνεται επίσης πεσσοστήρικτη στοά, που καταλήγει σε παρεκκλήσιο τιμώμενο στον Άγιο Χάραλαμπο. Εσωτερικά κοσμεύεται με ξύλινο τέμπλο που φέρει αξιόλογες εικόνες. Τοιχογραφικός διάκο-

σμος σώζεται στα μέτωπα του τόξου που στηρίζει την ξυλόπηκτη καμάρα, καθώς επίσης, και στο φωτιστικό άνοιγμα του Ιερού Βήματος. Είναι κτισμένος με επιμελημένη αργολιθοδομή, ενώ στην κόγχη και στις ακμές γίνεται χρήση λαξευμένων λίθων. Η κόγχη διακοσμείται με αβαφή αψιδώματα. Έχουν χρησιμοποιηθεί, επίσης, πολλά αρχαία μάρμαρα, εντοιχισμένα είτε στην εκκλησία είτε στον περίβολο. Σύμφωνα με χαρακτή επιγραφή κτίστηκε το 1810.

Οι δυο εκκλησίες παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία, τόσο στην κάτοψη όσο και στις επιμέ-

Η κεντρική βρύση στο Μικρό Καζαβήτι που κτίστηκε το 1890 όπως φαίνεται στην επιγραφή της.

ρους λεπτομέρεις, γεγονός που υποδηλώνει ότι κατασκευάστηκαν από το ίδιο συνεργείο. Ανήκουν στον αρχιτεκτονικό τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής, τύπος ο οποίος είχε ευρεία εφαρμογή κατά τους μεταβυζαντινούς χρόνους στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο. Ο τύπος αυτός προτιμήθηκε για ενοριακούς ναούς, ιδίως όταν η οικονομική άνοδος και η βελτίωση των κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών, που παρατηρείται στον τουρκοκρατούμενο ελληνικό χώρο από το β' μισό του 18ου αιώνα, επέτρεψε την ανέγερση μεγάλων και πολυτελών εκκλησιών. Συγχρόνως, είναι από τις παλαιότερες μεταβυζαντινές του νησιού. Το γεγονός δε ότι σώζουν την αρχική τους μορφή και δεν έχουν υποστεί μεταγενέστερες επεμβάσεις, τις καθιστούν ιδιαίτερα σημαντικές για τη μελέτη της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του νησιού.

Με την θρησκευτικότητα των κατοίκων του Καζαβητίου συνδέεται και η Μονή του Αγίου Παντελεήμονος, η οποία βρίσκεται σε απόσταση 2 χιλιομέτρων σε ευθεία γραμμή Ν-ΝΑ του οικισμού, σε ένα πλάτωμα που δίνει θέα σ' όλη την κοιλάδα

του Πρίνου.

Όπως διαφαίνεται από τα σωζόμενα κτίρια, πρόκειται για μοναστήρι του β' μισού του 19ου αιώνα, το οποίο η προφορική παράδοση συνδέει με τον Όσιο Λουκά Θασίτη που υποτίθεται ότι έζησε τον 9ο αιώνα. Το βέβαιο είναι ότι το καθολικό της μο-

Ναός Δώδεκα Αποστόλων. Το τέμπλο, ένα ακόμα στοιχείο υψηλής λαϊκής τέχνης.

νής κτίστηκε δίπλα σε ένα παλιότερο ασκηταριό, ίσως βυζαντινών χρόνων, και παρουσιάζει τρεις οικοδομικές φάσεις. Στην αρχή ήταν ένα μικρό ξυλόστεγο ναΐδριο με ημικυκλική αψίδα και σκαφοειδή στέγη από σχιστόπλακες. Σε δεύτερη φάση επεκτάθηκε, σε μήκος, προς τα δυτικά και σε τρίτη προστέθηκε ο νάρθηκας. Ενεπίγραφη μαρμαρινή πλάκα αναφέρει **“ωκοδομήθη ο παρών ναός του Αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος και ιαματικού Παντελεήμονος δια συνδρομής και δαπάνης του χωριού καζαβίτ παπάζ μαχαλεωτών εν έτει 1843 Μαρτίου 10.”** Η επιγραφή αυτή αντιστοιχεί στην επέκταση του αρχικού ναού.

Σε χαμηλότερο επίπεδο, απ' όπου είναι κτισμένη η μονή, διαμορφώνεται φυσική ταράτσα, στην οποία καταλήγει το μονοπάτι που οδηγούσε από το χωριό στη Μονή. Στη θέση αυτή υπάρχει πηγή και διακρίνονται τα θεμέλια δυο ορθογωνίων κτισμάτων σε σχήμα Γ, τα οποία αποτελούσαν τους χώρους υποδοχής των προσκυνητών.

Το Καζαβήτι και η περιοχή του στην αρχαιότητα

Χαίδω Κουκούλη-Χρυσανθάκη, Αρχαιολόγος
Δ/ντρια της Εφορείας Κλασικών Αρχαιοτήτων
Α.Μ. και Θράκης

Στις αρχές του 7ου π.Χ. αιώνα έφτασαν στη

Θάσο οι πρώτοι Πάριοι άποικοι, που ίδρυσαν στο ΒΑ άκρο του νησιού την **Θάσο**. Η **Θάσος** ως πόλις-κράτος αναδείχθηκε σε σημαντική δύναμη στο Βόρειο Αιγαίο,¹ ιδρύοντας από τα μέσα του 7ου ως τα τέλη του 6ου π.Χ αιώνα μια σειρά από αποικίες στα μεταξύ Στρυμόνος και Νέστου παρά-

λια: Η **Νεάπολις** (σημ. Καβάλα) η **Οισύμη**, (σημ. Ν. Πέραμος) η **Γαληψός** (παράλια Κάρυανης) καθώς και μικρότερα πολιίσματα ανατολικά της σημερινής Καβάλας, όπου και η περίφημη **Σκαπτή Ύλη** και πιο πέρα η **Στρώμη** στη χερσόνησο της Μολυβωτής, ανατολικά από το σημερινό Πόρτο Λάγος, αποτέλεσαν τα αποικιακό κράτος των Θασίων, το οποίο γνώρισε τη μεγαλύτερη ακμή του στα τέλη του 6ου και στις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα, ως την υποταγή της Θάσου στους Αθηναίους στα 464 π.Χ. **(Εικ. 1)**

Μετά το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου στα 405 π.Χ. και την πτώση της

Αθήνας, η Θάσος γνώρισε, από τις αρχές ως τα μέσα του 4ου π.Χ αιώνα, νέα περίοδο ακμής. Τότε ίδρυσε και τις **Κρηνίδες**, την τελευταία αποικία της- αυτή την φορά στην ενδοχώρα Παγγαίου-, την οποία κατέλαβε ο Φίλιππος στα 356π.Χ. και την μετονόμασε σε **Φιλίππους**.

Στα χρόνια των Μακεδόνων η Θάσος διατήρησε σημαντικό μέρος της αυτονομίας της και εξακολούθησε να κόβει το δικό της νόμισμα.

Στη Ρωμαϊκή Εποχή η Θάσος ανέκτησε ένα μέρος της παλαιάς περαίας της στην ανατολικά από την Νεάπολη (σημ. Καβάλα) περιοχή, αναλαμβάνοντας συγχρόνως και την υποχρέωση να συντηρεί το αντίστοιχο τμήμα της Εγνατίας Οδού, που διέσχιζε αυτή την περιοχή.

Η Θάσος ως πόλις-κράτος στήριξε τη δύναμή της στις προσόδους που το νησί και οι αποικίες της στα απέναντι παράλια παρείχαν. Οι πρόσοδοι αυτές ήταν τα γεωργικά αγαθά -με πρωτεύον προϊόν το κρασί- η ξυλεία των δασών, η οποία αποτελούσε την πολύτιμη πρώτη ύλη για την κατασκευή των πολεμικών και εμπορικών πλοίων- και τα πλούσια κοιτάσματα μετάλλων και μάλιστα πολύτιμων, όπως ήταν ο χρυσός και ο άργυρος του

¹Πρβλ. βασική βιβλιογραφία για τη Θάσο στον Αρχαιολογικό Οδηγό Θάσου έκδοση Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής, Guide de Thasos, (1967) 194-198

Πρβλ. και D. Lazaridis, Thasos and its Peraia, στη σειρά Αρχαίες Ελληνικές Πολιεις, 5 (1971)

νησιού και των βουνών της σημερινής Λεκάνης, όπου και τα μεταλλεία χρυσού της Σκαπτής Ύλης.

Όλη αυτή η αυτοκρατορία ήταν οργανωμένη με κέντρο την αρχαία πόλη της **Θάσου**, από την οποία ασκούσαν η διοίκηση του νησιού και των αποικιών της απέναντι περαίας.

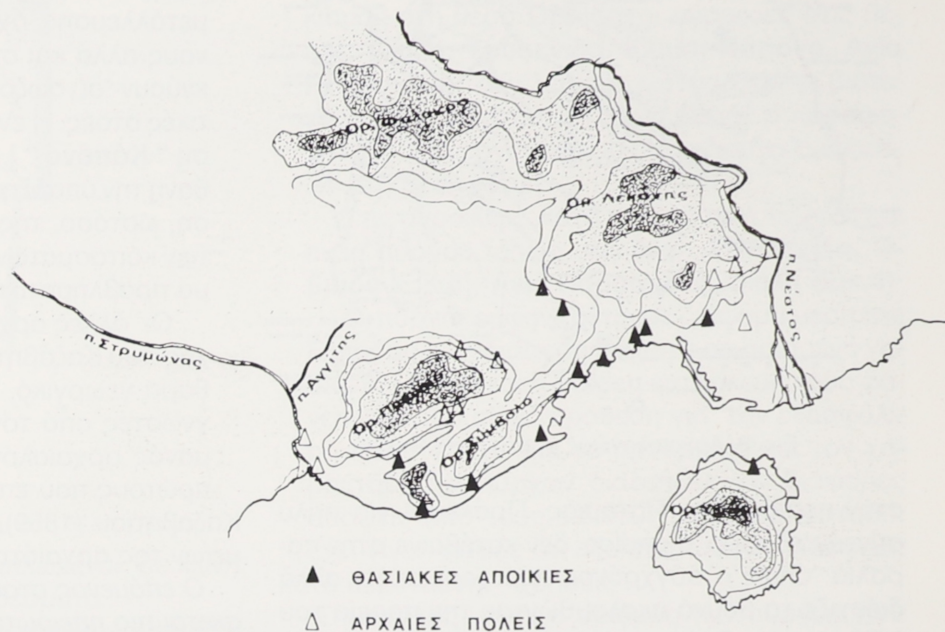
Το ίδιο το νησί διέθετε παραγωγική γη και πλούσιο υπέδαφος. Η καλλιέργεια του αμπελιού από τις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα πρέπει να είχε πάρει μεγάλη έκταση, αφού γύρω στα 480 π.Χ. η πόλη ψηφίζει ειδικό νόμο για να ελέγξει την παραγωγή και την εμπορία του θασιακού κρασιού. Από τα τέλη του 6ου και στις αρχές του 5ου π.Χ. αιώνα είναι επίσης συστηματοποιημένη η εξόρυξη μαρμάρου στα λατομεία της περιοχής "Βαθύ" της Παναγίας, όπως και η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων χρυσού της περιοχής των Κοινύρων. Αυτά τα μεταλλεία χρυσού στην περιοχή των Κοινύρων, τα οποία επισκέφθηκε και περιέγραψε με θαυμασμό ο Ηρόδοτος (VI, 46), όπως και άλλα μεταλλεία μολύβδου-αργύρου της βορειοδυτικής και νότιας Θάσου, εντόπισαν και μελέτησαν πρόσφατες αρχαιολογικές και αρχαιομετρικές έρευνες.²

Η **Θάσος**, η **ΠΟΛΙΣ** " όπως την ονομάζουν οι επιγραφές, υπήρξε το μοναδικό σημαντικό αστικό κέντρο στο νησί. Οι μακρόχρονοι έρευνες της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής από τις αρχές του αιώνα, στις οποίες προστέθηκαν και οι έρευνες της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, έχουν αποκαλύψει τα τείχη και τα ιερά, τα δημόσια και τα ιδιωτικά κτίρια και τα νεκροταφεία της λαμπρής αυτής αρχαίας πόλης, πάνω στα ερείπια της οποίας -για κακή τύχη και των αρχαίων μνημείων αλλά και των σύγχρονων Θασίων- αναπτύχθηκε και η σύγχρονη πόλη του Λιμένα.

Η αρχαιολογική έρευνα έχει εντοπίσει επίσης και εξακολουθεί να ανακαλύπτει ένα μεγάλο αριθμό αρχαίων θέσεων, τις κώμες και τις αγροικίες του νησιού, καθώς και ίχνη των αρχαίων δρόμων, με τους οποίους αυτές επικοινωνούσαν μεταξύ τους και με το **άστυ** της Θάσου. Οι οικισμοί αυτοί, οι οποίοι είναι μικροί σε έκταση, σχετίζονται είτε με την καλλιέργεια της γης είτε με την εξόρυξη μαρμάρου ή μετάλλων. Διάσπαρτες και πολυάριθμες εμφανίζονται, επίσης, και μικρές

βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, όπως αγγειοπλαστεία και προπαντός εργαστήρια παραγωγής οξυυμένων αμφορέων, που προορίζονταν, κυρίως, για το εξαγωγικό εμπόριο του θασιακού κρασιού.

Η διοικητική οργάνωση της Θάσου ως πόλης-κράτους και ο τρόπος εκμετάλλευσης των φυσι-

Εικ. 1. Χάρτης με τις αποικίες της Θάσου στην απέναντι στεριά (Περαία).

κών πόρων του νησιού δεν ευνόησε την ανάπτυξη άλλων σημαντικών αστικών κέντρων στο νησί. Είναι χαρακτηριστικό ότι ελάχιστα είναι τα ονόματα οικισμών που ξέρουμε από την αρχαία Θάσο.

Τα μοναδικά γνωστά ονόματα οικισμών είναι τα τοπωνύμια των **Αινύρων** και των **Κοινύρων**, τα οποία εντοπίζονται στο **ΒΑ** τμήμα του νησιού. Τα τοπωνύμια **Αίνυρα**, το οποίο είναι γνωστό και από απόσπασμα του Αρχίλοχου (7ος αιώνας π.Χ.) αναφέρεται και σε δύο άλλα επιγραφικά κείμενα.

Το ένα από αυτά, που βρέθηκε στο ιερό της Αλυκής, είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τις πληροφορίες που παρέχει για το οδικό δίκτυο του νησιού. Η επιγραφή χρονολογείται στον 4ο π.Χ. αιώνα και περιγράφει δύο δρόμους, οι οποίοι διέσχισαν περιφερικά το νησί και με τους οποίους συνδέονταν η **ΠΟΛΙΣ** της αρχαίας Θάσου, με το ιερό της Αλυκής στη Νότια Θάσο.³ Ο πρώτος δρόμος, ο οποίος έχει μήκος 13660 οργιών = 24342 μ., περνούσε από την Ανατολική πλευρά του νησιού δια μέσου των **Αινύρων**, τα οποία τα αναζητούμε

² Antike Edel und Buntmetallgewinnung auf Thasos. Der Abschnitt Beiheft 6(1998).

³ F. Salviat - J. Servais, Stele indicatrice thasienne trouvée au sanctuaire d'Alki BCH 88(1964) 267-287.

Εικ. 2. Αρχαιολογικός χάρτης της Θάσου.

στην περιοχή της Ποταμίας. Πρόκειται για πολύ σύντομο δρόμο, ο οποίος δεν κατέβαινε στην παραλία, όπως ο σύγχρονος περιφερειακός, αλλά διέσχισε τα βουνά ακολουθώντας την πορεία του λιθόστρωτου δρόμου, με τον οποίο συνδέονταν τα Κοίνυρα με το Θεολόγο στην περίοδο της Τουρκοκρατίας.

Ένας άλλος δρόμος άρχιζε από την Αλυκή και μετά από 10950 οργιές, δηλαδή 19513 μ. έφθανε στο **ΔΙΑΣΙΟΝ ΤΟ ΕΝ ΔΗΜΗΤΡΙΩ**. Από τα δύο τοπωνύμια το πρώτο, [**ΔΙΑΣΙΟΝ**] αναφέρεται σε ιερό του Διός, ενώ το δεύτερο [**ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ**] πρέπει να είναι όνομα οικισμού. Η απόσταση των 20 περίπου χιλιομέτρων τοποθετεί το **ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ** στην περιοχή των Λιμεναρίων ή του Ποτού, περιοχές στις οποίες έχουν εντοπισθεί λείψανα αρχαίων εγκαταστάσεων σε πρόσφατες έρευνες. Από το **ΔΙΑΣΙΟΝ** ο παραλιακός δρόμος ως την **ΠΟΛΙΝ** της Θάσου είχε μήκος 19050 ή 19560 οργιές, δηλαδή 33.947 χ.μ. ή 34099 μ.

Αυτοί οι δύο δρόμοι δεν πρέπει να ήταν οι μοναδικοί που συνέδεαν την πόλη της Θάσου με το υπόλοιπο νησί. Η ειδική αναφορά του βορειοδυτικού δρόμου από το **ΔΙΑΣΙΟΝ** στην **ΠΟΛΙΝ** ως παραλιακού δρόμου [**ΠΕΡΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ**] μαρτυρεί την ύπαρξη και άλλου δρόμου, ο οποίος πρέπει, πριν φθάσει στην πόλη **Θάσο**, να περνούσε από την περιοχή των ορεινών οικισμών της περιόδου της Τουρκοκρατίας, Κακιρράχης, Σωτήρος, Καζαβητίου, Ραχωνίου.

Η περιοχή του Καζαβητίου ανήκε στη **χώρα**, την αγροτική, δηλαδή, περιοχή της πόλης-κράτους της αρχαίας Θάσου. Η σύσταση του εδάφους της

την κατατάσσει στις παραγωγικές γεωργικές περιοχές της αρχαίας -αλλά και της σύγχρονης Θάσου.

Στα νότια όρια της κοιλάδας του Πρίνου, προς την πλευρά του Σωτήρος, εμφανίζονται και ορισμένα κοιτάσματα μεταλλευμάτων σιδήρου και χαλκού, τα οποία υπήρξαν αντικείμενο εκμετάλλευσης, όχι μόνο στους Νεώτερους Χρόνους αλλά και στην Αρχαιότητα, όπως αποδεικνύουν οι σωζόμενες εκεί αρχαίες μεταλλευτικές στοές. Η εντόπιση στην περιοχή αυτή [θέση "**Κάπνο**"] αρχαίας κεραμικής καθιστά πιθανή την ύπαρξη αρχαίας εγκατάστασης, η σχέση, ωστόσο, της οποίας με την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων των μετάλλων παραμένει ακόμα προβληματική.

Οι άλλες αρχαίες εγκαταστάσεις της περιοχής του Καζαβητίου εμφανίζουν χαρακτήρα καθαρά γεωργικό. Πολλές από αυτές ήταν ήδη γνωστές από τον προηγούμενο αιώνα. Ο γερμανός αρχαιολόγος Α. Conze, ένας από τους πρώτους που επισκέφθηκαν την περιοχή του Καζαβητίου (1859), επεσήμανε την ύπαρξη μνημείων της αρχαιότητας⁴:

Ο επόμενος σταθμός μου, το Κασσαρβίτ, βρίσκεται πιο ηπειρωτικά σε μια κοιλάδα που ανοίγεται στη θάλασσα με κατεύθυνση ΒΔ. Στην έξοδο της κοιλάδας βρίσκονται μια σειρά από καλύβες, τις οποίες οι κάτοικοι του Καζαβητίου χρησιμοποιούν μόνο τον χειμώνα για το μάζεμα της ελιάς. Στην δεξιά όχθη ενός ξεροποτάμου που διασχίζει αυτή την κοιλάδα, σώζονται τα ερείπια ενός αρχαίου ελληνικού πύργου με τετράγωνη κάτοψη 8X 8 τ.μ. και σωζόμενο ύψος 1 μ... Η θέση ονομάζεται Τσουκνίδα....

Ακολουθούν πληροφορίες για αρχαία που είδε στην περιοχή :

Από το ανάγλυφο που κάποιος είχε στο σπίτι του είδα μόνο την κενή θέση στον τοίχο Ο ιδιοκτήτης του σπιτιού το είχε πουλήσει στην Καβάλα, όπου εγώ δεν μπόρεσα να βρω καμιά πληροφορία γι' αυτό. Σύμφωνα με την περιγραφή απεικονίζονταν μια όρθια γυναίκα με ένα σταφύλι στο ένα χέρι και ένα πούλι στο άλλο. Είδα στα χωράφια το θραύσμα ενός άλλου ανάγλυφου, από τα πολλά που απεικονίζουν νεκρόδειπνο. Δυο άνδρες με ένα αγ-

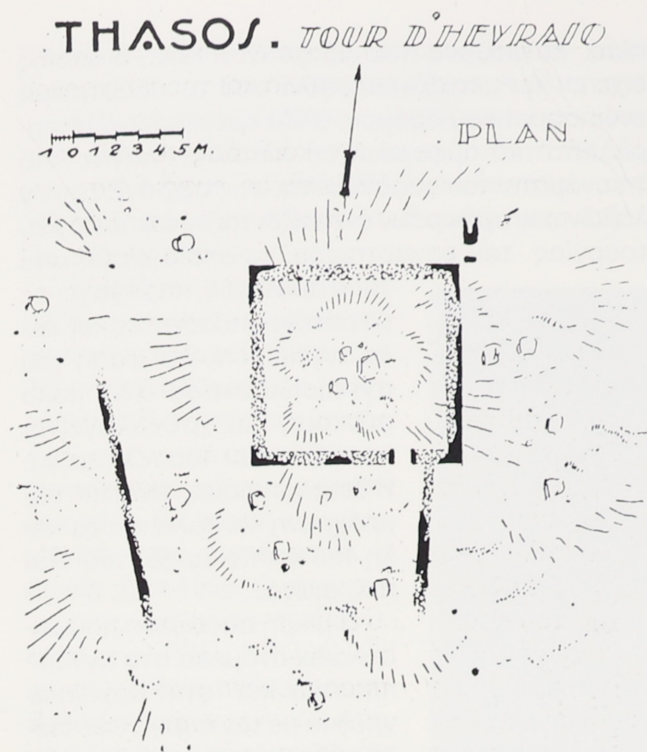
⁴ A. Conze Reise auf den Inseln des Thracischen Meeres, (1860), 40

⁵ G. Perrot, Memoires sur l'isle de Thasos, Archives de Missions Scientifiques, I (1865) 1 κ.ε.

C. Friedrich, AM XXXIII (1908) Thasos, 238

J. Baker-Penoyre, Journal of Hellenic Studies, XXIX (1909) Thasos, 245.

⁶ A. Bonn, Les ruines antiques dans l'isle de Thasos BCH54 (1930), 147-194.

Εικ. 3. Σχέδιο αρχαίου πύργου στη θέση Οβριός.

γείο στο χέρι παριστάνονται ξαπλωμένοι σε κλίνη μπροστά από ένα τραπέζι με εδέσματα.

Άλλοι αρχαιολόγοι που επισκέφθηκαν τη Θάσο στις αρχές του αιώνα, επαναλαμβάνουν τις πληροφορίες του Α. Conze, προσθέτοντας και νέες πληροφορίες για την ύπαρξη αρχαίων αλλά και παρατηρήσεις λαογραφικού περιεχομένου.⁵ Την περιοχή περιηγήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 20 αιώνα ο γάλλος αρχαιολόγος Α. Bonh, στα πλαίσια μιας ευρύτερης έρευνας για τη Θάσο. Στο περιοδικό της Γαλλικής Αρχαιολογικής Σχολής στα Bulletin Correspondance Hellenique στα 1930⁶ ο Α. Bonh δημοσίευσε τον πρώτο αρχαιολογικό χάρτη της Θάσου, όπου σημειώνονται στην περιοχή του Καζαβητίου ο πύργος της θέσης **Τσουκνίδα**, ο οικισμός, ο πύργος της θέσης **Οβριός** και αρχαίες εγκαταστάσεις στις θέσεις **Κάπονο**, **Φιάλη**, **Κλήμα**.

Ο αρχαιολογικός χάρτης της Θάσου συμπληρώθηκε, βέβαια, από τότε με πολλές νέες θέσεις. Η επιφανειακή έρευνα στη Θάσο εμφανίζει σή-

μερα συστηματοποιημένη μορφή στα πλαίσια ενός κοινού προγράμματος, στο οποίο από το 1985 συνεργάζονται οι Εφορείες Αρχαιοτήτων Καβάλας (Κλασσικών και Βυζαντινών) και η Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή⁷ (εικ 2).

Οι αρχαίες θέσεις της περιοχής του Καζαβητίου είναι μικροί οικισμοί-αγροικίες, όπως ο οικισμός στη θέση **Οβριός**, οι αγροικίες στις θέσεις **Φιάλη**, **Τσουκνίδα**, **Κλήμα**, **Κάπονο**, **Αγία Παρασκευή**. Δεν λείπουν ωστόσο και οι βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, όπως έδειξε η πρόσφατη εντόπιση εργαστηρίου παραγωγής αμφορέων στη θέση Χιόνη.

Στις αγροικίες, κατά κανόνα, εντοπίζεται και ένας πύργος, όπως στη θέση **Τσουκνίδα**, **Οβριός** [ΕΙΚ.3], **Αγία Παρασκευή**, **Φιάλη** (Εικ.4)

Οι πύργοι εμφανίζονται σε διάφορα μέρη της Ελλάδας και ιδιαίτερα μάλιστα σε ορισμένα νησιά. Η μορφή και η στέρηση κατασκευή τους φανερώνει μια σαφή πρόθεση για την εξασφάλιση προστασίας. Για το προορισμό και τον χαρακτήρα των πύργων διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις από τους ειδικούς, σήμερα, ωστόσο, έχει γίνει σαφές ότι εξυπηρετούσαν διάφορες κατά περίπτωση, χρήσεις.

Σημαντικός είναι ο αριθμός των πύργων που σώζονται διάσπαρτοι στο νησί της Θάσου. Δεν έχουν όλοι την ίδια χρήση ούτε και την ίδια μορφή. Ορισμένοι είναι φάροι, άλλοι είναι οχυρά και άλλοι παρατηρητήρια, άλλοι εμφανίζονται σε περιοχές με έντονη εξορυκτική δραστηριότητα μαρμάρου και μετάλλων, και άλλοι, οι περισσότεροι, βρίσκονται σε περιοχές γεωργικές.

Οι πύργοι της περιοχής του Καζαβητίου, σχετί-

Εικ. 4. Αρχαίος πύργος στη θέση "Φιάλη".

⁷ Αρχαιολογικό Δελτίο 41(1985) Χρονικά 260-261), Αρχαιολογικό Δελτίο 42(1986)

Χρονικά σ.179, Αρχαιολογικό Δελτίο 43(1987), Χρονικά σ.441-442

ζονται με ενδείξεις μικρών οικισμών ή εγκαταστάσεων γεωργικού χαρακτήρα.

Η κοιλάδα του Πρίνου με τους φυσικούς αναβαθμούς της προσφέρονταν για γεωργικές καλλιέργειες και φυσικά και για αμπελοκαλλιέργεια, η οποία ήταν ανθούσα ως το μεσοπόλεμο. Με τις γεωργικές καλλιέργειες και ιδιαίτερα με την καλ-

Εικ. 5. Αρχαίο αγγειοπλαστείο στη θέση "Χιόνη". Εντόπιση της θέσης.

λίεργεια του αμπελιού, θα μπορούσαν να σχετισθούν και οι σωζόμενοι στην περιοχή του Πρίνου αρχαίοι αναλημματικοί τοίχοι, όπως π.χ. ο μεγάλος πολυγωνικός τοίχος στη θέση **Κλήμα** ή τα αναλήμματα στην αγροικία της θέσης **Φιάλη**.

Ιδιαίτερα με την αμπελοκαλλιέργεια θα μπορούσε να συνδεθεί και το αγγειοπλαστείο οξυπύθμενων αμφορέων που εντοπίστηκε πρόσφατα στη θέση Χιόνη.

Τις πρώτες πληροφορίες για την ύπαρξή του χρωστάμε στον Κ. Δρακόντη και στον πατέρα του, που το εντόπισαν στο όρυγμα μιας νεροφαγιάς στα 1992 [εικ. 5]. Στο αγγειοπλαστείο αυτό πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1995 ανασκαφική έρευνα από τη Γαλλική Αρχαιολογική Σχολή και την Εφορεία Αρχαιοτήτων Καβάλας. Πρόκειται για την πρώτη συστηματική ανασκαφική έρευνα στην περιοχή του Πρίνου.⁸

Η ανασκαφή δεν μπόρεσε, δυστυχώς, να εντο-

πίσει το φούρνο που είδαμε στα 1992, ο οποίος είχε εν τω μεταξύ καλυφθεί από το οδόστρωμα ενός αγροτικού δρόμου, αλλά ερεύνησε τα απορρίμματα των αμφορέων σε γειτονική πλαγιά. Από τα ονόματα που εμφανίζονται στις σφραγίδες των λαβών των αμφορέων εντοπίζονται δύο φάσεις λειτουργίας του εργαστηρίου, το οποίο εκτός από

τους αμφορείς, παρήγαγε σε μικρότερες ποσότητες και άλλα αγγεία. Η πρώτη φάση του αγγειοπλαστείου είναι πολύ σύντομη και χρονολογείται στα μέσα του 4ου π.Χ. αιώνα. Η δεύτερη φάση είναι πιο μακρόχρονη και καλύπτει τα τέλη 4ου και τις αρχές του 3ου π.Χ. αιώνα.

Η μικρή απόσταση που μεσολαβεί ανάμεσα στο αγγειοπλαστείο και στην αρχαία αγροικία με τον πύργο της **Φιάλης**, οδηγεί στην υπόθεση ότι το αγγειοπλαστείο ανήκε στη γειτονική αγροικία της θέσης **Φιάλη**, όπου σώζονται ορατά ερείπια πύργου και ταράσας, καθώς και μια ενεπίγραφη βωμόσχημη στήλη. Αποφασιστική οπωσδήποτε για την επιλογή της εγκατάστασης

του αγγειοπλαστείου στη θέση αυτή, πρέπει να ήταν και η εμφάνιση καλής ποιότητας πηλού στην περιοχή.

Τα ίχνη της παρουσίας των ανθρώπων που κατοικούσαν στην περιοχή του σημερινού Πρίνου τα εντοπίζουμε όχι μόνο στους χώρους της κατοικίας και της εργασίας τους, όπως είναι οι αγροικίες με τους πύργους ή οι βιοτεχνικές εγκαταστάσεις, όπως το αγγειοπλαστείο, αλλά και στα επιτύμβια μνημεία -ανάγλυφα κυρίως- που βρίσκονται διάσπαρτα στην περιοχή. Συγκεκριμένο νεκροταφείο δεν εντοπίστηκε, γιατί οι ταφές πρέπει να ήταν διάσπαρτες στην περιοχή των αρχαίων αγροικιών. Ορισμένα από αυτά τα επιτύμβια ανάγλυφα, ακέραια ή σε αποσπασματική κατάσταση, κατέληξαν να χρησιμοποιηθούν ως οικοδομικό υλικό σε νεώτερα καλύβια και κτίρια των χωριών του Πρίνου.

Από τα επιτύμβια αυτά μνημεία, τα οποία χρονολογούνται κυρίως στους Ρωμαϊκούς Χρόνους, μαθαίνουμε ορισμένα ονόματα αρχαίων κατοίκων της περιοχής του σημερινού Καζαβητίου.

Τα ανδρικά ονόματα ΗΡΩΔΗΣ, ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ, ΦΙΛΟΜΟΥΣΟΣ, ΦΙΛΙΠΠΟΣ και ένα γυναικείο όνομα ΑΘΗΝΟΚΡΙΤΗ εμφανίζονται σε ένα θραύσμα σαρκοφάγου που σώζεται έξω από το Μεγάλο

⁸ Y. Garland-X. Karadēma, Αρχαιολογικό Δελτίο Χρονικά 50 (1995) (τυπων.).

Y. Garland, Ch. Karadēma, L'atelier de fabrication d'amphores de Chionī, Thasos, Θάσος, Πρώτες Υλές και Τεχνολογία. Από τους Προϊστορικούς Χρόνους ως σήμερα, Διεθνές Συνέδριο Λιμεναριών 1995 (τυπων.).

Καζαβήτι στα ΒΑ όρια του χωριού. Σε ένα άλλο θραύσμα ανάγλυφου, που είχε δει ο Α Βοηη στα ερείπια της θέσης Οβριός, εμφανίζονταν το γυναικείο όνομα ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ και το ανδρικό ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ. Το όνομα ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΟΣ διαβάστηκε από τον Α. Βοηη σε φθαρμένη βωμόσχημη στήλη της θέσης Φιάλη.

Το ανάγλυφο ωστόσο, το οποίο εντοιχισμένο στον τοίχο της αυλής του Ναού των Αγίων Αποστόλων στο Μεγάλο Καζαβήτι συμβόλιζε την επιβίωση της αρχαιότητας στο νεώτερο χωριό, είχε την ίδια τύχη με εκείνη του ανάγλυφου που περιέγραψε ο Conze στα 1856. Ο απεικονιζόμενος ως ήρωας-ιππέας νεκρός ΜΕΣΤΟΣ ΗΡΩΔΩΤΟΥ αποτοιχίστηκε από το προαύλιο του Ναού των Αγίων Αποστόλων, και από μνημείο της ιστορίας και πολιτισμού του τόπου έγινε αντικείμενο εμπορίου. (Εικ.6)

Γεωργοί λοιπόν που καλλιεργούσαν τον "εύκαρπο" ως σήμερα "αυλώνα" ήταν σε ένα μεγάλο ποσοστό και οι αρχαίοι κάτοικοι της περιοχής αυτής, όπως και οι Καζαβητιανοί των Νεώτερων Χρόνων πριν από την τουριστική επανάσταση στο νησί.

Η παρουσία των πύργων αποτελεί σημαντική ένδειξη ότι οι ιδιοκτησίες της γης στην περιοχή του Πρίνου, όπως άλλωστε και σ' όλη τη Θάσο ήταν μεγάλες (και η γεωργική παραγωγή οργανωμένη, κατά κύριο λόγο, σε μεγάλη κλίμακα). Στις μεγάλες ιδιοκτησίες, οι οποίες θα ανήκαν όχι μόνο σε φυσικά πρόσωπα αλλά και στην πόλη και στα ιερά, η καλλιέργεια θα πραγματοποιούνταν από δούλους ή από ελεύθερους γεωργούς-ενοικιαστές. Από το μεγάλο αριθμό των εγκατεσπαρμένων σ' όλο το νησί αρχαίων εγκαταστάσεων, προκύπτει και η ύπαρξη μεγάλου αριθμού μικροϊδιοκτησιών αγροτικού ή κτηνοτροφικού χαρακτήρα σ' όλη τη Θάσο και φυσικά και στην περιοχή του Πρίνου.

Ο εγκατεσπαρμένος στην ύπαιθρο σε μικρές ή μεγάλες αγροικίες αγροτικός πληθυσμός της Θάσου ήταν συσπειρωμένος διοικητικά και πολιτιστικά γύρω από την ΠΟΛΙΝ, την αρχαία Θάσο. Εκεί ασκούσαν η διοίκηση της αστικής η και αγροτικής περιοχής του νησιού, εκεί γιορτάζονταν και οι μεγάλες θρησκευτικές γιορτές. Ανάμεσα σ' αυτές ιδιαίτερη θέση πρέπει να κατείχαν τα

ΜΕΓΑΛΑ ΚΩΜΑΙΑ⁹, ειδική γιορτή αφιερωμένη στον Κωμαίο Απόλλωνα, προστάτη των χωριών, η οποία έφερνε κάθε χρόνο κοντά τους αστούς και τους αγρότες γαιοκτήμονες και ξωμάχους της θασιακής γης.

Εικ. 6. Επιτύμβιο ανάγλυφο στο σχολείο του Ναού των Αγίων Αποστόλων (έχει αφαιρεθεί από αρχαιοκάπηλους).

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

από την Άννα Ευαγ. Βουλτσίδου και
Άννα Βασιλείου Βουλτσίδου

Ρίζες με κλωνιά

Πέρασαν τα χρόνια σα νερό,
πότε καθάριο και πότε θολό.
ήπιαμε ολάκερη ζωή σαν το κρασί,
πότε γλυκό και πότε ξινό.
Κι όμως αντέξαμε,
μαζί παλέψαμε!
Είμαστε ρίζες με κλώνια
έχουμε παιδιά, έχουμε εγγόνια.
Όποιος το ρόλο του καλά δεν παίζει,
η ζωή, από πείσμα, μια μούτνζα θα του δώσει
και ποιος θα μετανιώσει;
Εμείς αντέξαμε, μαζί παλέψαμε!
Είμαστε ρίζες με κλωνιά,
είμαι ο γέρος κι είσαι η γριά.

⁹ F.Salviat, Une nouvelle loi thasienne BCH82(1958) 261-263

Αγαπάτε Αλλήλους

Πότε θα γίνουμε αδέρφια,
 πότε θα πίνουμε μαζί,
 πότε τα πέντε δάχτυλα μας
 θα' χουν τον πόνο όλης της γης;
 Πότε θα γίνει του Χριστού
 το ΑΓΑΠΑΤΕ ΑΛΛΗΛΟΥΣ,
 το αγάπα τον πλησίον σου
 ωσάν τον εαυτό σου;
 Πότε, πιασμένοι χέρι-χέρι,
 κίτρινοι, μαύροι και λευκοί
 θα κράξουμε όλοι μ' ένα στόμα:
 "αδέρφια, αγάπη, προκοπή,
 άδικο αίμα μη χυθεί;"
 Τότε θ' ανοίξουν τα ουράνια
 κι ο θεός θα πει ΑΜΗΝ
 και το Χριστό θα ξαναφέρει
 τουρίστα εις την γην.

Τα Προβλήματα

Αγάπη μου, άφησε τα προβλήματα
 είναι της αγάπης βλήματα.
 έλα να περπατήσουμε
 και να ανηφορίσουμε.
 στα σύννεφα όταν φθάσουμε,
 όλα θα τα ξεχάσουμε!
 Θα βρούμε πλούτη, θα βρούμε κάστρα,
 θα 'χουμε φίλους, φεγγάρι κι άστρα,
 κι αθάνατο νερό,
 όταν εμείς
 θα στύψουμε τα σύννεφα κι οι δυο.
 Άφησε την αγάπη μας
 στα μάτια σου να λάμπει
 και στα ωραία σου μαλλιά
 άστη να παιχνιδίσει,
 μη σκέφτεσαι προβλήματα, μηη.....,
 κάποιο θα τη ραγίσει.
 Έλα να περπατήσουμε
 σφιχτά αγκαλιασμένοι.
 στα σύννεφα όταν φτάσουμε
 θά'μαστε ευτυχισμένοι!

Πεταλούδες με καμένα φτερά

Μια ανάμνηση παλιά
 μου κρατάει συντροφιά
 στην πονεμένη μου ζωή.
 σαν βαρκούλα ξεχασμένη
 το βαρκάρη της προσμένει
 με λαχτάρα να φανεί.
 Μα ο βαρκάρης έχει φύγει
 με πλεούμενο τρανό.

έχει γίνει καπετάνιος,
 έχει γίνει αφεντικό.
 χόρτασε πλούτη, μεγαλεία.
 μπούχτισε γλέντια και χορούς.
 είδε άδεια τη ζωή του
 από αγάπη και στοργή
 κι ήρθε πάλι μεσ' στο νου του
 η βαρκούλα η μικρή.
 θα 'ναι άραγε εκεί;
 Κιαν θά 'ναι, πως θά 'ναι
 ξεραμένη, ξεβαμμένη
 κι ύστερα θα με δεχτεί;
 Έκανε φτερά και πήγε.
 μα η βαρκούλα σαν τον είδε,
 ξαφνιασμένη, απορεί:
 "Ποιος να είναι πάλι τούτος;
 Με κολάρα, με γραβάτες
 με γενειάδα, με μουστάκες,
 δεν τον έχω ματαδεί."
 Κι η βαρκούλα περπατάει
 πίσω πίσω τ' ακρογιάλι,
 όνειρα παλιά ξυπνάει,
 πώς μετρούσανε τα άστρα
 κι έπαιζαν με το φεγγάρι
 και τα μάτια της δακρύζουν.
 Μα γλυκά την αγκαλιάζει
 η ανάμνηση η παλιά
 και με αγάπη και στοργή
 της ψιθύρισε στ' αυτί:
 "Μη δακρύξεις. Μη σε νοιάζει.
 Δεν τον βλέπεις; Δεν τον νοιάζει!"
 Στο βραχάδι καθισμένες
 οι δυο φίλες αγκαλιά,
 με τη θάλασσα παρέα
 ξανασκύβουν στα παλιά.
 Κι ο καιρός περνά
 και οι νιφάδες πέφτουν στα μαλλιά.

Το δρομάκι

Συλλογισμένος κάθομαι
 στο γνώριμο δρομάκι.
 να περπατήσω, δεν τολμώ,
 να κλάψω, δεν το θέλω.
 μα να φωνάξω μού'ρχεται:
 "Πού είσαι; Περιμένω!"
 Καρδιά δεν έχεις μέσα σου,
 ψυχή για να πονέσεις;
 Μ'έχεις εδώ και καρτερώ
 και μάλλον τα 'χεις μπλέξει.
 Θυμήσου τ' αγκαλιάσματα,
 τα φλογερά φιλιά μας,
 φεγγάρι κι άστρα άκουγαν
 τα τόσα όνειρά μας!